

Derek Freeman: totuuden torvi vai myyttien kutoja?

Pertti Töttö

Kirjansa *The Language Instinct* (1994) lopussa Steven Pinker muotoilee oman versionsa Leda Cosmidesin ja John Toobyn sosiaalitieteen standardimallin ajatuksesta (Standard Social Science Model, SSSM). Tuo malli on Pinkerin mielestä paitsi akateemisen yhteiskuntatieteen perusta, myös ”aikamme sekulaari ideologia”, jota kaikki kunnan ihmiset osaavat noudattaa, kun puhe kääntyy ihmisluontoon. Standardimallin mukaan ihmisluontoa ei ole olemassa. Eläimillä on kullekin lajille tyypillinen käyttäytymisensä, jota voidaan kutsua niiden luonnoksi, mutta ihmisen käyttäytymisen määrää kulttuuri, jossa hän on kasvanut. Kulttuurit ovat niin vaihtelevia ja vapaita biologisista rajoitteista, että kaikille ihmisille yhteisiä käyttäytymistapumuksia ei voi olla olemassa. Ihmisille on yhteistä vain yleinen ja joustava kyky oppia, mitä ympäröivä kulttuuri heille opettaa.

Kaksi standardimallin kuuluisinta perustajaa olivat Pinkerin mukaan antropologi Margaret Mead ja psykologi James Watson. Yksi peruste Meadin nostamiselle behavioristisen psykologian perustajan rinnalle standardimallin alullepanijana näyttäisi olevan Derek Freemanin kirja *Margaret Mead and Samoa* (1983). Pinkerin (1994, 412) mukaan kirja oli ”pommi joka osoitti, miten Margaret Mead esitti tosiasiat väärin klassisessa kirjassaan *Coming of Age in Samoa*”. Teoksessa *How the Mind Works* (1997, 46) Pinker toistaa Freemanin osoittaneen, että Mead ”esitti tosiasiat silmiinpistävän väärin”, ja kirjassa *The Blank Slate* (2002, 56) hän viittaa jälleen Freemaniin: ”Margaret Meadin kuvaukset rauhaa rakastavista uusiguinealaisista ja seksuaalisesti huolettomista samoalaisista perustuivat huolimattomaan tutkimukseen ja osoittautuivat lähes perverssillä tavalla virheellisiksi”.

Onko Derek Freeman todella tehnyt niin suuren palveluksen tieteellisen ihmistutkimuk-

sen tienraivaajana kuin Pinker ja monet hänen hengenheimolaisensa kuvittelevat? Vastaan kieltävästi, vaikka luen itseni noihin hengenheimolaisiin.

Antropologian ”suurin kiista”

Uudessa Seelannissa syntynyt Derek Freeman (1916–2001) kertoo olleensa nuorena antropologian opiskelijana vannoutunut Meadin ”kulttuurideterminismin” kannattaja. Niinpä hän päätti lähteä vuonna 1940 esikuvansa jalanjäljissä Samoalle. Freeman kertoo aluksi ohittaneensa kaikki Meadin näkemyksiä vastaan puhuneet havaintonsa, mutta tullessaan vähitellen siihen tulokseen, että Meadin kuvaus Amerikan Samoasta ei pätenyt ainakaan Länsi-Samoaan. Paikalliset kuitenkin vakuuttivat, että elämä oli kaikilla Samoan saarilla täysin samanlaista. Kotiin palatuaan Freeman kertoi vaikutelmastaan kahdelle antropologian opettajalleen, mutta kumpikaan ei ottanut häntä vakavasti. Niinpä Freeman kirjoitti väitöskirjansa hieman neutraalimmasta aiheesta.

Vuonna 1965 Freeman matkusti uudelleen Samoalle ja vietti saarilla kaksi vuotta. Mutta vieläkin hän ei ollut valmis julkaisemaan Meadin tutkimusten kritiikkiä, sillä halusi omien sanojensa mukaan täydentää todisteitaan arkistolähteiden avulla. Vasta Meadin kuoltua näyttö oli kasassa ja teos *Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth* (1983) saattoi ilmestyä.

Freemanin esityksen mukaan Meadin kirja aikuistumisesta Samoalla kuvasi saaret rauhanomaiseksi idylliksi, jossa ei tunnettu ristiriitoja, mustasukkaisuutta, väkivaltaa, rikoksia eikä muitakaan länsimaisen kulttuurin varjopuolia. Nuoriso kirmasi palmujen alla vapaana ja huolettomana, ilman murrosiän ongelmia ja kapinaa.

Sen pääasiallinen harrastus oli esiaviollinen seksi, josta oli kehitetty suorastaan taidetta. Heistä seksi oli ”leikkiä, joka on sallittua kaikissa hetero- ja homoseksuaalisissa muodoissaan” (Freeman 1983, 91). Meadin kirjasta tuli heti myyntimestestys, jota niin opiskelijat kuin maallikotkin sukupolvi toisensa jälkeen lukivat innostuneina. Vuonna 1969 *Time*-lehti antoi Meadille etusivullaan arvonimen ”Mother of the World”, ja maailman äidin kuoltua eräs antropologi julisti, että jos Meadille olisi myönnetty lääketieteen ja fysiologian Nobel, se olisi ”tuottanut kunniaa Ruotsin Akatemialle” (Freeman 1999, 202).

Freemanin mukaan faktat kertovat kuitenkin aivan toisenlaisesta Samoasta. Ne kuvaavat samoalaiset kilpailullisiksi, aggressiivisiksi ja väkivaltaisiksi. Nuorison harrastuksiin kuului muutakin kuin palmujen alla kirjaaminen, sillä rötökset, raiskaukset ja nuorisorikollisuus olivat yleisiä. 1960-luvun väkivaltatilastoissa Samoan luvut olivat Yhdysvaltojen lukuja korkeammat ja Australian ja Uuden Seelannin tasoon verrattuna jopa kahdeksankertaiset. Rikollisten ikäjakauma ensimmäisen tuomion hetkellä oli täsmälleen sama Samoalla ja Englannissa: kummassakin huippu osui 15 – 19 ikävuoden kohdalle.

Meadin kuvaukset vapaasta rakkaudesta eivät myöskään voineet Freemanin mukaan pitää paikkaansa, sillä oman kenttätönsä nojalla hän tiesi, että Samoalla vallitsi suoranainen ”neitsytkultti”. Päällikön tyttären tuli olla *taupou*, ”seremoniallinen neitsyt”, jonka neitsyyden sulhasen kylän päällikön tuli hääjuhlassa omakätisesti todeta. Perinnettä noudatettiin vähäisemmin meidän myös tavallisen kansan häissä, ja suvun kunnian vuoksi perheen poikien tuli vartioida naimattomia sisariaan taatakseen näiden neitsyyden.

Freeman pääsi heti otsikoihin. *New York Times* julkaisi etusivun juttuna kirjaa käsittelevän artikkelin, joka sitten levisi lehtiin kaikkialla maailmassa. *Science* nimesi kirjan vuoden 1983 parhaaksi sosiaalitieteelliseksi teokseksi. Jo samana syksynä Paul Shankman saattoi Meadin ”legendaa ja kiistaa” käsittelevää kongressia avaessaan todeta, että meneillään oli ”antropologian historian suurin kiista” (Freeman 1999, 207).

Antropologit olivat Freemanin oman tulokinnan mukaan raivoissaan siitä, että heidän heimonsa äitijumalatar oli loukattu. Kirjan tuomitsevia julkilausumia hyväksyttiin, ja antropologien kirjoittamat arvostelut olivat enimmäkseen tyrmääviä. Freemanin väitteitä ei pidetty uskottavina, hänen todistelunsa näytti hataralta ja asiavirheitä löytyi.

Freeman vastaili lähes jokaiseen arvosteluun saaden julkisuudessa pian totuutta puolustavan toisinajattelijan maineen. Kirjasta ilmestyi uusi painos nimellä *Margaret Mead and the Heretic*, ja australialainen kirjailija David Williamson kirjoitti näytelmän *The Heretic*, jossa antropologien kiistaa katsottiin taiteen silmin Freemanin näkökannalta. Antropologit pysyivät kuitenkin kovina, mutta julkisuus kallisti toimittajien, maallikoiden sekä poliittisen oikeiston sympatiat toisinajattelijan puolelle. Freeman sai myös jotkut samoalaiset liikkeelle. Päällikkö Malopa’upo Isaia julkaisi omakustanteelta vaikuttavan kirjan *Coming of Age in American Anthropology: Margaret Mead and Paradise* (1999), jossa hän vaati Amerikan antropologiyhdistystä kumoamaan virallisesti Meadin Samoasta esittämän ”irvikuvan”, peruuttamaan Meadin kaikki arvonimet ja kunnianosoitukset sekä aiheutetun vahingon korvaamista samoalaisille.

Kiistaa lähestyttiin myös tutkimuksen keinoin. Kaikkiaan ilmestyi kahdeksan kirjaa, joista ainakin yksi, Martin Oransin arkistolähteisiin nojaava teos *Not Even Wrong: Margaret Mead, Derek Freeman, and the Samoans* (1996) näytti asettuvan Freemanin kannalle. Orans vertasi Meadin johtopäätöksiä tämän kenttämuistiinpanoihin ja totesi, etteivät jälkimmäiset mitenkään tukeut edellisiä. Orans ei väittänyt Meadin johtopäätöksiä vääriksi vaan epätieteellisiksi, joten Mead ei hänestä ollut ”edes väärässä”. Freeman oli hyvillään, mutta oli edelleen sillä kannalla, että Mead oli väärässä. Meadia oli johdettu harhaan, ja Freemanille oli tällä välin paljastunut, miten hyväuskoinen kulttuurideterministi oli langennut ansaan. Tämän löytönsä varaan Freeman rakensi toisen kirjansa, *The Fateful Hoaxing of Margaret Mead: A Historical analysis of Her Samoan Research* (1999).

Tutkimus jota ei edes tehty

Vuonna 1987 Freeman oli erään dokumentaristin kanssa Samoalla etsimässä, löytyisikö sieltä vielä elossa olevia henkilöitä, joita Mead oli kuusi vuosikymmentä aikaisemmin saarilla tavannut. Dokumentaristin kuvauspyyntö oli saarten hallinnossa seikkaillessaan osunut erälle naiselle, jonka äiti, Fofoa, oli ollut Meadin läheinen ystävä niiden kuukausien aikana, jotka Mead saarilla vietti. Äiti oli kuollut, mutta nainen tiesi, että toinen Meadin ystävättäristä oli edelleen hengissä. Tämä oli aikanaan muuttanut pois saarilta, mennyt naimisiin, mutta palannut miehensä kuoltua

takaisin synnyinseuduilleen. Nyt tämä Fa'apu'a Fa'amu halusi tavata Freemanin ja kertoa, mitä keväällä 1926 oli tapahtunut.

86-vuotias Fa'apu'a oli Freemanin kertoman mukaan vielä täysissä sielun voimissa ja muisti elävästi seikkailunsa "Markeritan" kanssa. Tämä kertoi, että hän ja Fofoa olivat uskotelleet Meadille olleensa "öisin ulkona poikien kanssa". He eivät voineet kuvitella, että Mead ottaisi tämän todesta ja että jutut joskus päätyisivät kirjaan todisteena samoalaisten vapaamielisestä seksielämästä. Fa'apu'an mukaan "samoalaiset tytöt ovat hirveitä valehtelijoita kun kyse on leikinlaskusta" (Freeman 1999, 3).

Freeman ryhtyi tutkimaan uudelleen Meadin tapausta kirjeiden, muistiinpanojen ja muiden arkistolähteiden avulla. Hän sai selville, että kohtalokas kepponen tapahtui Ofun saarella maaliskuun 13. päivänä 1926. Tytöt olivat vapaalla, paikalliset nuorukaiset osoittivat kiinnostusta heihin, ja illalla Mead ryhtyi kyselemään ystävättärilältään näiden kokemuksista. Kuultuaan näiden juttuja hänelle valkeni kuin salaman iskusta, mitä hänen opettajansa Franz Boas eli "Papa Franz" olisi valmis kuulemaan.

Mead oli Freemanin uuden tulkinnan mukaan hyvin helpottunut, sillä hänen tutkimuksensa ei ollut tähän mennessä lainkaan edennyt. Hän oli kyllä koonnut innokkaasti etnografista kuvausta samoalaisesta kulttuurista, mutta hänen suunnitelmansa tutkia, missä määrin aikuistuminen on biologisten ja missä määrin kulttuuristen tekijöiden muovaamaa, oli edelleen toteuttamatta. Saarilla riehunut hurrikaani oli sekoittanut paikallisten elämän, joten aikuistumistutkimuksen informanteiksi valitut työtökkin olivat enimmäkseen tavoittamattomissa. Fofoa ja Fa'apu'an kertomus tuli kuin taivaan lahjana, ja niinpä Mead alkoi valmistella kotiinpaluutaan. Hän oli kirjeitse vahvistanut Boasilta, että voisi kirjoittaa tutkielmansa yleisten johtopäätöstensä varassa käyttäen aineistonaan vain päätelmiä kuvittavia "tapauksia". Näin Freeman (1996) katsoo paljastaneensa, että Meadin tehtäväkseen ottama tutkimusta aikuistumisesta Samoalla ei tosiasiallisesti "milloinkaan edes tehty".

Selvä peli?

Freeman vaikuttaa hyvin vakuuttavalta. Hänen kirjansa luettuaan saattaa helposti muodostaa lopullisen käsityksen Meadista ja häntä puolustavasta antropologiasta. Jos vielä on taipuvainen Freemanin tiedepoliittisen sanoman kannalle,

ei hänen argumenttiaan voine vastustaa. Freemanin kumpikin kirja päättyy julistukseen, että "tieteellisemmän antropologisen paradigman" omaksuminen edellyttää luopumista *tabula rasa* -ihmiskuvasta ja evoluutioteoreettisen tutkimuksen huomioon ottamista. "Kulttuuri-determinismistä" ei toki pidä palata Boasin ja hänen oppilaidensa vastustamaan "biologiseen determinismiin", vaan "geneettinen ja eksogeneettinen" on kumpikin otettava huomioon ihmistä tutkittaessa (Freeman 1983, 299). "Nuorison käyttäytymisessä, kuten *kaikessa* ihmisen käyttäytymisessä, *sekä* 'fysiologiset olosuhteet' että 'kulttuuriolot' (käyttääkseni Boasin termejä) ovat aina vaihtelevassa määrin *mukana*: asetelma ei *koskaan* ole 'luonto *vai* kasvatus' vaan aina 'luonto *ja* kasvatus'" (Freeman 1999, 217).

Alussa lainaamani Steven Pinker näyttää ostaneen koko paketin. Ja mikä on ostaessa, onhan mainostajissa nimekkäitä tieteenharjoittajia. Uudemman kirjan takakannessa Richard Dawkins kirjoittaa: "Margaret Mead ei liene ensimmäinen antropologi, jota ilkkuriset informantit ovat vetäneet nenästä. Kuitenkin Meadin Samoaa koskevien väitteiden tavaton vaikutus amerikkalaiseen älylliseen kulttuuriin tämän vuosisadan aikana antaa Derek Freemanin salapoliisikertomukselle sen ainutlaatuisen viehätöisyyden."

Freemanin kirjoja lukiessa minua jäi vaivaamaan niiden tapa siteerata lähteitä. Freeman käyttää hyvin lyhyitä, muutaman sanan mittaisia lainauksia omien virkkeidensä sisällä ja toistelee niitä useaan otteeseen. Lähdemerkinnät löytyvät aina pidemmän tekstikappaleen lopusta, ja niitä tutkimalla paljastuu, että sitaatit ovat joskus peräisin useammasta kirjasta, vaikka tekstistä saa kuvan, että kyse olisi yhdestä ja samasta lähteestä. Tämän voi ehkä ohittaa tyyllillisenä seikkana, mutta kun yritin kirjoja lukiessani löytää niistä kuvausta argumenteista, joilla Mead omassa kirjassaan perusteli johtopäätöksensä, huomasin ettei Freeman oikeastaan lainkaan selosta *Coming of Age in Samoa* -kirjan sisältöä. Sen sijaan hän valikoi lukijalle "parhaita" paloja Meadin ja tämän hengenheimolaisten teksteistä ja sommittelee niistä oman tarinansa.

Samaan aikaan satuin lukemaan Douglas Fryn kirjaa *The Human Potential For Peace* (2006). Fry käyttää Richard Wranghamin ja Dale Petersonin teosta *Demonic Males: Apes and the Origin of Human Violence* (1996) esimerkkinä kirjallisuudesta, jossa sodankäynti sekoitetaan käsitteellisesti yksilöiden aggressiivisuuteen ja kytetään sitä kautta evoluutioon. Kirjan mukaan ihmisen ja simpanssin väkivaltaisuus tulee suoraan nii-

den yhteiseltä esi-isältä, joten antropologien yritykset löytää rauhanomainen "paratiisi" jostain Maapallon kolkasta ovat tuomittuja epäonnistumaan. Esimerkkinä siitä, että tuollaiset löydöt osoittautuvat aina lopulta mielikuvituksen tuotteiksi, Wrangham ja Peterson pitävät Meadin kuvausta Samoasta. Heidän tietonsa perustuvat Freemanin esitykseen.

Fry kertoo hämmästyneensä Wranghamia ja Petersonia lukiessaan. Mead oli kuulunut hänen antropologian opintoihinsa, mutta hänen oma muistikuvansa *Coming of Age in Samoa* -kirjasta oli toisenlainen kuin näiden kirjoittajien. Hänestä Mead ei väittänyt samoalaisia väkivallattomiksi ja rauhanomaisiksi. Fry etsi hyllystä vanhan Meadinsa ja ryhtyi lukemaan sitä etsien väitteitä samoalaisten rauhanomaisuudesta. Sellaisia ei löytynyt ainuttakaan! Silti Wrangham ja Peterson viittaavat kirjaan ikään kuin siinä tuollaisia väitteitä olisi. Ihmettely johti lähdeviitteiden tutkimisen kautta lopulta Freemaniin. Ainakin samoalaisten rauhanomaisuutta koskevassa asiassa Freeman siteeraa Meadia tavalla, jossa tämän lauseiden alkuperäinen konteksti ja merkitys sivuutetaan täysin ja lauseista lainatuille ilmauksille luodaan täysin uusi merkitys. "Vietettyäni jonkin aikaa tämän mysteerin äärellä tajusin, että Freemanin teksti voi vaikuttaa hyvin vakuuttavalta, ellei tarkista asioita Meadin alkuperäisistä kirjoituksista", Fry (2006, 119) toteaa.

Wrangham ja Peterson eivät ole tarkistaneet Freemanin väitteitä, ei myöskään Pinker eikä Dawkins, ja luulenpa, että moni muukin on luottanut Freemanin sanaan, koska hänen sanomansa on miellyttänyt. Minustakin peli näytti ensin menevän 6-0 Freemanille, mutta nyttemmin olen taipuvainen julistamaan Freemanin pistetilin nolaksi. Esitän tuomiolleni kolme perustetta.

Kolikon toinen puoli

Ensinnäkään Mead ei väittänyt, että murrosikää ei olisi olemassa ja että kaikki aikuistumiseen liittyvä olisi kulttuurin aikaansaannosta. Hänen kirjansa lähtökohtana oli Stanley Hall -nimisen psykologin "rekapitulaatioteesi", jonka mukaan yksilönkehitys toistaa lajinkehityksen vaiheet. Aikuistuminen vastaa "sivilisaation ilmaantumista", myrskyisää hyppäystä uudelle kehitystasolle, ja että tämän kehitysvaiheen käyvät kaikki kulttuurista riippumatta samanaikaisena lävitse. "Nuoruutta luonnehdittiin kehitysvaiheeksi, jossa idealismi kukoisti ja kapina auktoriteetteja vastaan kasvoi, vaiheeksi jonka

aikana vaikeudet ja konfliktit olivat ehdottoman väistämättömiä", selosti Mead (1928, 2) käsitystä, jonka paikkansapitävyyttä hänen oli määrä Samoalla tutkia.

Apurahahakemuksessaan Mead ilmoitti haluavansa tuottaa "aineistoa primitiivisestä kulttuurista", jota voitaisiin verrata länsimaissa tehtyihin havaintoihin aikuistumisesta ja siten "valaista ongelmaa, mitkä aikuistumiseen liittyvät ilmiöt ovat kulttuurin ja mitkä fysiologian määräämiä" (Côté 2000, 528). Meadin perusojohtopäätös aineistostaan oli, että aikuistuminen tapahtui Samoalla vaivattomammin kuin Yhdysvalloissa, ilman auktoriteettien uhmaamista ja kapinaa. "Jos sama prosessi saa eri muodon kahdessa erilaisessa ympäristössä, en voi rakentaa selityksiä tuon prosessin nojalla, sillä se on sama kummassakin tapauksessa", Mead (1928, 197) kirjoitti ja jatkoi: "Mutta sosiaalinen ympäristö on hyvin erilainen ja sen piiristä minun on etsittävä selitystä". Sitten Mead esittää teoreettisen selityksen, jonka sisällön voimme tässä sivuuttaa, sillä se ei ole kiinnostanut edes Freemania. Tässä riittää huomio, ettei Mead näin luettuna suinkaan kiistä biologisten tekijöiden vaikutusta aikuistumiseen. Hän kiistää ainoastaan sen, että nuorison kapinointi voisi kuulua "geneettisen" selittämiin piirteisiin aikuistumisessa; se kuuluu "eksogeneettisen" piiriin.

Toiseksi ei ole selvää, kuuluiko Mead todella Freemanin ideologisiin vastustajiin. Paul Shankman (2000, 540) huomauttaa, että yksi selitys Freemanin saamalle suurelle huomiolle on hänen rakentamansa asetelma, jossa hän itse vetoaa tieteeseen, biologiaan ja evoluutioon "uuden paradigmansa" kulmakivinä ja saa Meadin vaikuttamaan tieteen ja evoluution vastustajalta. Sellainen Mead ei kuitenkaan ollut. Varhaisimmissa kirjoituksissaan Mead kyllä luonnehti ihmisluontoa tavattoman muovautuvaksi, mutta se ei vielä merkitse biologisten tekijöiden vaikutuksen kiistämistä. *Coming of Age in Samoa* kiisti vain sen, että amerikkalaisen nuorison kapinointi ja angsti olisi yleismaailmallinen ja sillä perusteella biologinen piirre.

Mutta niin kuin Carl Degler (1991) on osoittanut, Mead siirtyi myöhemmin lähemmäs kantaa, jota Freeman markkinoi uutena, tieteellisempänä antropologiana. Vuonna 1960 Mead avasi Amerikan antropologiyhdistyksen kokouksen puheella, jossa todettiin genetiikan olevan "valtavan tärkeä tieteenalamme ehdottoman keskeisten kysymysten tutkimisessa" (Shankman 2000, 545). Kun samaisen yhdistyksen kokouksessa vuonna 1976 ehdotettiin sosiobiologiaa käsittelevien symposi-

oiden peruuttamista, Mead heilutti kävelykeppiään ja vastusti tällaista "kirjanpolttoehdotusta". Tapauksen kertoo Edward O. Wilson (1994, 348), jonka Mead kutsui päivälliselle keskustellakseen sosiobiologiasta. Shankman (2000, 546) päätyykin johtopäätökseen, että Freemanin käsitykset biologiasta, kulttuurista ja evoluutiosta "ovat itse asiassa hyvin samanlaisia kuin Meadin".

Kolmanneksi Meadin asema "boasilaisen paradigman" sisällä ei välttämättä ollut juuri sellainen kuin Freeman halusi esittää. Boasilainen kulttuurideterminismi oli kriitikoiden mukaan jo täysin valmis ennen Meadia. Sen edustajat eivät kaivanneet enää uskoaan vahvistavia näyttöjä, puhumattakaan jostakin "ratkaisevasta kokeesta", jollainen Meadin tutkimus Freemanin mukaan heille oli.

Kun Boas mittaili 18 000 siirtolaisvanhemman ja -lapsen kallonmuotoja New Yorkissa vuonna 1912 hän oli vakuuttunut, että mittaukset osoittivat ympäristön vaikutuksen ihmisen kehitykseen, joten hän ei fyysikon koulutuksen saaneena varmaankaan odottanut suuria Meadin matkakuvauksilta. Myöhemmin on kyllä osoitettu, etteivät Boasin mittaukset välttämättä tukeneet hänen johtopäätöksiään, mutta niin hän ja hänen seuraajansa kuitenkin uskoivat (Murray & Darnell 2000, 562). Freeman sivuuttaa kokonaan Boasin "fyysisen" (biologisen) antropologian ja sen tuottaman vakuuttuneisuuden ympäristövaikutusten olemassaolosta.

Myöskään jälkipolville ei Mead ollut sellainen "äitijumalatar" kuin Freeman "tuulimyllynsä" kuvitteli. Valikoimalla ja alkuperäisen kontekstin sivuuttamalla Freeman on rakentanut myyttisen tarinan, joka antropologian ulkopuolella on otettu täytenä totena. Esimerkiksi Matt Ridley (2004, 208) mukaan nykyään "tiedetään" Meadin tulleen nenästä vedetyksi ja tiedepoliittisten vaikutusten olleen mittavia: "Vahinko oli kuitenkin tapahtunut ja Watsonin ja Skinnerin johtaman psykologian tapaan antropologia omistautui tyhjälle taululle, ajatukselle että kaikki ihmisen käyttäytyminen on yksinomaan sosiaalisen ympäristön tuote".

Narsistinen persoonallisuushäiriö?

Freemanin (1999, 212) mukaan Mead tulee jäämään "käyttäytymistieteiden historiaan esimerkkinä siitä, miten kritiikitön suhtautuminen tieteellisesti kestävämmään olettamukseen voi sokeuttaa hyvin älykkäänkin tutkijan empiiriselle todellisuudelle". Näin voi käydä, mutta samaa

voi sanoa Freemanista, vaikkei evoluutioteoria olekaan tieteellisesti kestävä olettamus.

Jos Freeman olisi päätenyt evoluutioteoriaan oman tutkimuksensa nojalla, hän olisi ehkä suhtautunut Meadin tapaukseen rauhallisemmin. Mutta hän oli käännynnäinen. Muistikirjoituksen laatija (Tuzin 2002, 1014) kertoo, että vuonna 1961 Freeman koki omien sanojensa mukaan "kognitiivisen laukeamisen" (abreaction, sanakirjan mukaan psykoanalyttinen termi). Hän tajusi yhtäkkiä, että hänen edustamansa kulturalistinen antropologia olikin sisältä lähe eikä johtanut mihinkään. Freeman ryhtyi lukemaan psykoanalyysia, evoluutiobiologiaa, etologiaa ja tieteenfilosofiaa, osallistui psykoanalyttisen liikkeen ja Anna Freudin klinikan "aktiviteetteihin", vieraili Konrad Lorenzin luona Saksassa ja havaitsi apinoita Lontoon eläintarhassa. Näin hän lopulta "löysi" oman "totuuden", jonka puolesta taistella. Meadin väitteiden empiirisellä kestämyydellä ei tässä uudestisyntymisessä ollut suurtakaan sijaa, vaikka juuri Meadia koskevien vastineidensa ääreen Freeman lopulta kuoli.

Freemanin kuusikymmentäluvun uudestisyntymiseen liittyy vielä eräs hiljakkoin paljastunut seikka. Aikaisemminkin tiedettiin, että Freemanilla oli elämänsä aikana mielenterveydellisiä ongelmia, mutta nyt hänen läheinen työtoverinsa ja ystävänsä Hiram Caton on esittänyt, että Freemanilla oli narsistinen persoonallisuushäiriö (Monaghan 2006). Totuuden tavoittelu oli toisijaista otsikoissa pysyttelemiseen nähden. Kaikessa Freeman ei toki ollut väärässä, ja toisaalta siitä, että hän oli väärässä, ei seuraa, että Mead olisi ollut oikeassa. Mead voi olla yksi sosiaalitie-teen standardimallin esiaideista, mutta Freeman ei tässä kelpaa todistajaksi.

KIRJALLISUUTTA

- Côté, James (2000): "The Mead-Freeman Controversy in Review". *Journal of Youth and Adolescence* 29, 525-537.
- Degler, Carl (1991): *In Search of Human Nature. The Decline and Revival of Darwinism in American Social Thought*. Oxford University Press: Oxford and New York.
- Freeman, Derek (1983): *Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth*. Harvard University Press: Cambridge and London.
- Freeman, Derek (1996): "Reflections of a Heretic". <http://www.se.ac.uk/collections/evolution-ist/freeman.htm>
- Freeman, Derek (1999): *The Fateful Hoaxing of Margaret Mead: A Historical Analysis of Her Samoan Research*.

- Westview Press: Colorado and Oxford.
- Fry, Douglas (2006): *The Human Potential For Peace. An Anthropological Challenge to Assumptions about War and Violence*. Oxford University Press: Oxford and New York
- Isaia, Malopa'Upo (1999): *Coming of Age In American Anthropology: Margaret Mead and Paradise*. Universal Publishers.
- Mead, Margaret (1928): *Coming of Age in Samoa. A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilization*. Blue Ribbon Books: New York 1938.
- Monaghan, Peter (2006): "Archival analysis: An Australian historian puts Margaret Mead's biggest detractor on the psychoanalytic sofa". *The Chronicle of Higher Education* 13.1.2006.
- Murray, Stephen & Darnell, Regna (2000): "Margaret Mead and Paradigm Shift Within Anthropology During the 1920s." *Journal of Youth and Adolescence* 29, 557-573
- Orans, Martin (1996): *Not Even Wrong: Margaret Mead, Derek Freeman, and the Samoans*. Chandler and Sharp: Novato, CA.
- Pinker, Steven (1994): *The Language Instinct. The New Science of Language and Mind*. Penguin Books: London.
- Pinker, Steven (1997): *How The Mind Works*. Penguin Books: London.
- Pinker, Steven (2002): *The Blank Slate. The Modern Denial of Human Nature*. Penguin Books: London
- Ridley, Matt (2004): *Geenit, kokemus ja ihmisenä oleminen*. Terra Cognita: Helsinki.
- Shankman, Paul (2000): "Culture, Biology, and Evolution: The Mead-Freeman Controversy Revisited". *Journal of Youth and Adolescence* 29, 539 – 556.
- Tuzin, Donald (2002): "Derek Freeman (1916–2001)". *American Anthropologist* 104, 1013-1015.
- Wilson, Edward (1994): *Naturalist*. Island Press: Washington, DC.
- Kirjoittaja on sosiaalitutkimuksen menetelmien professori Kuopion yliopistossa.*